

„Mondes en Développement”, nr. 46, 1984

„Ultimul număr (46/1984) al revistei „Mondes en Développement” are ca temă *Educația și Dezvoltarea*, un domeniu fundamental al preocupărilor științifice și practice contemporane.

Revista, fondată în anul 1973 de către reputatul savant francez François Perroux are un profil larg publicând studii de științe economice și politice, sociologice, demografice și statistice. Apare trimestrial și numai cu numere tematice. Între temele tratate de-a lungul anilor s-au înscris: dezvoltarea inegală, Mediterana și dezvoltarea; America Latină, fapte și doctrine ale dezvoltării; dezvoltarea în occident, Asia și zona Pacificului; economia resurselor umane, transferul de tehnologie; dezarmarea și dezvoltarea; noua ordine economică mondială; externalități și dezvoltare; conflicte de clasă și conflicte între națiuni; industria și agricultura; dezvoltarea lumii a treia; orașe și sate; probleme ale lumii în curs de dezvoltare; sărăcia ș. a.

Semnificativ pentru nivelul publicației este și faptul că din „Înaltul Consiliu științific” al revistei au făcut și încă mai fac parte și în prezent patru titulari ai Premiului Nobel: François Jacob, Alfred Kastler (Premiul Nobel pentru fizică) André Lwoff (Premiul Nobel pentru medicină) Gunnar Myrdal (Premiul Nobel pentru economie) René Maheu — fost director general al UNESCO, Albert Tevoedjre Secretarul general al Asociației mondiale de perspectivă socială ș. a., iar în Comitetul executiv și în Comitetul de redacție se regăsesc mari personalități ale vieții științifice și culturale contemporane franceze, belgiene și din alte țări, foști miniștri, consilieri de stat, directori de institute de cercetare etc.

Numărul pe care îl recenzăm cuprinde șapte studii având ca teme: *De la alfabetizare la dezvoltarea comunitară și endogenă* (Henri Janne, Rector onorific al Universității Libere din Bruxelles), *Finantarea educației în țările în curs de dezvoltare* (Ernest Schiefel-Bein de la REDUC — Red. Latinoamericana de Documentation en Education), *Costurile globale și unitare ale educației în țările în curs de dezvoltare* (Jaques Hallak — de la Biroul de studii și de programare — UNESCO), *Educația și problema utilizării în țările în curs de dezvoltare* (Mark Blaug — profesor la Institutul de educație — Universitatea Londrei și London School of Economics), *Educația în Republica Populară Chineză* (Marthe Eugelborghs — Bertels — prof. la Universitatea Liberă din Bruxelles), *Probleme fundamentale ale perspectivelor de dezvoltare în America Latină* (Victor L. Urquidí — prof., Președinte al Colegiului din Mexic) și *Raporturile între cultură și dezvoltare* (Jean-Louis Reiffers — prof. la Universitatea Aix-Marseille — directorul Centrului de economie și finanțe internaționale). La studiile menționate se adaugă și un Documentar oficial *Tendințe recente în dezvoltarea educației din Republica Populară Chineză*.

În cadrul studiilor publicate sînt abordate și analizate aprofundat o serie de probleme de cea mai mare actualitate pe care, spațiul limitat de care dispuneam, ne obligă să le menționăm doar:

- sensul evoluției profunde și paralel a conceptelor de „dezvoltare” și educație;
- ca urmare a eforturilor depuse de țările în curs de dezvoltare, după cel de-al doilea război mondial în vederea ajungerii din urmă a țărilor dezvoltate, dezvoltarea a fost concepută și interpretată succesiv ca dezvoltare „integrată”, dezvoltare cu finalități non economice, (adică „centrată pe om”), dezvoltare pentru a răspunde „nevoilor fundamentale” ale populației, dezvoltare „endogenă” care a implicat curînd dezvoltarea culturală descentralizată în vederea desăvîrșirii culturii autohtone;
- analiza parametrilor esențiali ai eficacității investițiilor în domeniul educației, în țările în curs de dezvoltare;
- semnificația creșterii continue a costurilor globale și unitare ale educației în țările în curs de dezvoltare și perspectivele acesteia în condițiile creșterii presiunii demografice și a datorriilor externe ale acestor țări;
- responsabilitățile autorităților educative în problemele referitoare la utilizarea forței de muncă în țările cele mai puțin dezvoltate;
- care pot fi cele mai eficiente raporturi dintre educație și dezvoltare, dat fiind faptul că, în general cultura este considerată, cînd ca un domeniu al activității sociale care frînează procesele dezvoltării, cînd ca unul care suportă efectele dezvoltării economice.

Spațiul de care dispunem ne obligă să ne limităm a trata mai analitic doar o singură categorie de probleme. Ne-am oprit aici asupra celor care privesc evoluția învățămîntului în R. P. Chineză, dată fiind semnificația istorică deosebită a acesteia.

Analizând datele și aprecierile din documentele oficiale publicate de revistă reținem câteva din trăsăturile fundamentale și sensurile dezvoltării sistemului educațional contemporan din R. P. Chineză :

— În ultimii ani, învățământul chinez a înregistrat o dezvoltare continuă, datorită faptului că acesta a fost și continuă să fie tratat, sub toate aspectele, ca unul din factorii fundamentali ai „modernizării naționale”;

— prin intermediul unor reajustări și reforme învățământul a înregistrat o creștere rapidă și o ridicare a calității și eficienței, concretizate între altele în faptul că, în anul 1980, numărul total al unităților de învățământ era de 675, în care erau cuprinși 1 144 de studenți, ceea ce reprezintă o creștere de 42 % față de anul 1979. Numărul școlilor tehnice medii era de 3 069 unități în același an, cu un total de 1 243 000 de elevi, reprezentând o creștere de 3,7 % față de 1979.

Învățământul secundar general a fost antrenat într-un proces de reforme structurale, totalul elevilor cuprinși în această treaptă a sistemului urcându-se la 55 081 elevi. O creștere spectaculoasă a înregistrat-o, în același an, învățământul secundar agricol și vocațional care cuprindea 3 314 unități școlare, cu 454 000 de elevi, ceea ce reprezintă un procent de 93,1 % mai mare decât în anul 1979. În școlile secundare tehnice erau cuprinși 680 000 de elevi, iar în cele primare 146 270 000 de elevi. Grădinițele de copii cuprindeau 11 510 000 de copii. În aceeași perioadă au fost înregistrate evoluții și dezvoltări în toate tipurile sistemului educației adulților, al învățământului în limbile minorităților naționale ca și al învățământului special (pentru copiii handicapați).

Pornind de la faptul că societatea socialistă chineză se află într-un nou stadiu de dezvoltare și că obiectivul fundamental al dezvoltării în această perioadă îl constituie nu numai construirea unei noi civilizații materiale, ci și a unei noi civilizații spirituale, învățământul și educația sînt chemate să contribuie hotărîtor la realizarea acestei misiuni istorice. Coordonatele pe care se înscriu eforturile de dezvoltare și modernizare a sistemului educațional chinez contemporan în ansamblul dezvoltării societății socialiste sînt următoarele :

— dezvoltarea economico-socială a țării depinde în mod hotărîtor de cultivarea și valorizarea superioară a resurselor umane de care dispune în prezent societatea chineză ;

— în eforturile de dezvoltare știința și tehnologia sînt factorii esențiali, dar baza lor o reprezintă educația ;

— în sistemul educațional, învățământul primar reprezintă baza întregului sistem, și punctul de plecare pentru ridicarea nivelului științific și cultural al întregii națiuni ;

— promovarea dezvoltării economiei naționale este nemijlocit legată de diversificarea structurilor învățământului secundar și de ridicarea nivelului calitativ al acestuia ;

— schimbările radicale intervenite în sistemele politice și economice contemporane, dezvoltarea rapidă a științei și tehnologiei, impun și pentru societatea chineză asigurarea unei structuri diversificate și flexibile a învățământului superior, integrarea învățământului cu cercetarea științifică, promovarea multidisciplinarității și a interdisciplinarității, atât în învățământ, cât și în cercetarea științifică, modernizarea conținutului și a tehnologiei didactice ;

— dezvoltarea susținută a multipelor și variatelor forme ale educației adulților, ca parte organică a sistemului educațional și ca unul din canalele dezvoltării multidimensionale a acestuia ;

— perfecționarea susținută și ridicarea nivelului calitativ al sistemului de pregătire a personalului didactic pentru toate nivelele și tipurile de învățământ, ca o condiție sine qua non, a realizării obiectivelor dezvoltării generale a sistemului educațional ;

— dezvoltarea și perfecționarea învățământului în limbile naționalităților conlocuitoare, care cuprinde aproximativ 10 000 000 de elevi și studenți ;

— instituirea și dezvoltarea susținută a unui sistem național de instituții de cercetare pedagogică, chemate să asigure cunoștințele necesare și soluțiile cele mai valabile atât pentru dezvoltarea sănătoasă a diferitelor domenii și tipuri de învățământ, cât și formularea adecvată a politicilor și planificării educaționale, implementarea planurilor și programelor de instruire și educație, administrarea tuturor tipurilor de unități de învățământ și educație, corecta utilizare a tehnologiilor educaționale și a inovațiilor din sisteme educaționale.

În acest domeniu, în anul 1979 a fost adoptat în China un program pe termen lung de dezvoltare a cercetării științifice și a științelor educației, în cadrul căruia un loc aparte a fost cedat dezvoltării Institutului Central de Cercetare a educației, refacerii institutelor de cercetare pentru educație în provincii și în municipalități ; dezvoltarea facultăților de pedagogie și creșterea numărului de cadre necesare dezvoltării cercetării pedagogice ;

— Constituirea Asociației Naționale a Educației și a Societăților de pedagogie, istoria educației, gândire pedagogică marxistă, educație comparativă, studiul limbii chineze și a limbilor străine în școli ș.a.

— editarea unui număr sporit de reviste de pedagogie și de cărți, menite să ofere cadrul necesar pentru exprimarea diferitelor puncte de vedere și poziții teoretice, ca bază sigură pentru promovarea și dezvoltarea științelor educației.

Ștefan Costăa

Revista publică lucrările și intervențiile membrilor Academiei de științe morale și politice, din cadrul Sesiunii ordinare care a avut loc în februarie 1984. În numărul de față sînt publicate comunicări ce acoperă toate cele șase sesiuni și, în consecință, vom insista asupra celor care prezintă un interes deosebit.

Michel Drancourt¹ se ocupă de problemele conversiunii industriale în condițiile complexe de astăzi. În Franța, numărul întreprinderilor în dificultate care necesită programe de conversiune este în creștere, inclusiv în sectoarele de vîrf. El consideră că o politică de conversiune eficace necesită în special un progres al nivelului de calificare. Îmbunătățirea sistemului educațional și punerea în valoare a unui vast program de pregătire permanentă pentru adulți sînt primele condiții ale politicii de utilizare eficientă a forței de muncă în perspectiva anilor viitori, dacă se vrea evitată o conversiune dramatică pentru cei în cauză și pentru efectele politice pe care le poate implica. O bună politică de conversiune reclamă deci o politică economică și socială de ansamblu, este concluzia finală a autorului.

Roger Ikor² abordează o seamă de aspecte particulare ale activității sectelor religioase. Dacă trebuie respectată opinia altuia, spune autorul, același lucru nu mai este valabil în cazul acțiunilor sale: o libertate totală de acțiune ar însemna moartea libertății. De aceea, în comunicarea sa, el se ocupă doar de acțiunile sectelor, nu de doctrinele pe care le împărtășesc. Dar anumite gânduri sînt acte și acțiuni prin ele însele, în special cînd utilizează, pentru a se răspîndi și cîștiga, tehnici psihologice noi, elaborate științific. Autorităților le revine sarcina de a acționa, după caz, pentru a împiedica producerea de acte rău intenționate. Datoria noastră spirituală este apărarea valorilor umaniste, denunțînd întoarcerea la peșterile ce ne sînt propuse.

Pierre George³ face o veritabilă lecție de geografie umană, ocupîndu-se de francezii stabiliți de-a lungul timpului pe continentul american și care au rămas martorii fecunzi ai unei culturi transmise în limba franceză, oral, din generație în generație.

La începutul secolului al XX-lea, Franța a redescoperit pe acești descendenți ai primilor pionieri stabiliți în America și Canada găsind în cultura și tradițiile păstrate imagini arhaice, dar pline de farmec, care au fost conservate cu grijă. Dialogul s-a deschis prin intermediul unei literaturi tinere, dinamice care se adresează actualei culturi din țara de origine. Au urmat apoi schimburile frecvente de formații artistice, profesori etc., iar în prezent se trece la cooperarea științifică și tehnologică, cu efecte pozitive pentru ambele părți.

Maurice Le Lannou⁴ apreciază că societatea modernă se află într-o stare de confuzie ce rezultă din faptul că unii oameni caută să scape anumitor constrîngerii tradiționale impuse de ierarhia comunității—familiale, sătești, citadine etc., ce le stabileau identitatea socială și care astăzi sînt pe cale de a suferi mutații importante. Într-o vreme în care oamenii călătoresc mult și schimbă adesea reședința, ei nu mai țin seama decît în mică măsură, la stabilirea deciziilor lor de nostalgia locurilor unde s-au născut.

Autorul opiniază că neglijarea acestui aspect, care nu este compensat de reacțiile ecologismului poate duce la o uniformizare pe scară mare a comportamentelor în care unii vîd germeii progresului, alții forma incipientă a devalorizării amenințătoare a cetățeanului.

Din cuprinsul revistei mai amintim două comunicări de istoria filozofiei care abordează locul lui Aristotel în gîndirea filozofică, respectiv contradicțiile gîndirii politice la Diderot.

Întregul conținut al comunicărilor publicate, se distinge prin înaltul profesionalism al autorilor, dublat de rigurozitate științifică deosebită.

Dinu Tenopici

„Social Forces”, vol. 62, nr. 3, 1984

Revista „Social Forces” aparține societății sociologice a țărilor din sudul Statelor Unite, fiind editată în cadrul Universității din Carolina de Nord. Alături de „American Journal of Sociology”, „American Sociological Review”, „Sociological Quarterly” ea constituie una dintre importante periodice de sociologie care apar pe teritoriul Statelor Unite. Numărul 3 din martie 1984 debutează cu prezentarea adresei prezidențiale susținută de profesorul Joseph H. Fechter, președintele societății amintite, la întîlnirea anuală din 1984. Mesajul se intitulă „Sociologia zilelor noastre” și se referă la principalele probleme ce frămîntă în prezent comunitatea sociologică

¹ Les conversions industrielles, leurs pratiques, leurs difficultés, leurs limites.

² Les sectes et la liberté.

³ Français d'Amérique. Échanges ou va-et-vient culturel?

⁴ Esprit des lieux et valeurs culturelles.

americană. Autorul deplinge restringerea în ultimul timp a „pieții academice” și a oportunităților de a obține fonduri de cercetare dar mai ales faptul că într-o societate în general bogată cum este cea americană, problemele cum ar fi șomajul, subnutriția și lipsa de locuințe, in justiția, violența și discriminarea nu dau semne de dispariție.

În timpul sociologiei au devenit tot mai activi sociologii din afara campusurilor universitare reprezentând fie interesele unor minorități ce suportă discriminarea, fie noi orientări teoretice și metodologice. Se pune, din ce în ce mai acut, problema necesității angajării nemijlocite a sociologilor în aplicarea rezultatelor. Trebuie păstrată, consideră autorul, tradiția cercetărilor americane angajate cum au fost Middletown sau Street Corner Society. De asemenea, este necesară împletirea cât mai strânsă între latura calitativă și cea cantitativă, chiar dacă în prezent tinu-oamenii, decit pentru Lasarsfeld și insistența sa privind măsurarea precisă. Posibilitatea unei sociologii neangajate, libere de valoare a devenit exclusă în zilele noastre cind se cere cu insistență din partea celor care o practică să precizeze „de partea cui se află”.

Numărul 3/1984 al revistei „Social Forces” mai cuprinde o suită de articole care pornesc de la paradigma lui P. M. Blau privind structura socială, consecințele eterogenizării acesteia și încearcă să testeze empiric anumite aspecte ale teoriei deductive, precum și un interesant articol referitor la discriminarea între sexe pe piața muncii. Un impresionant aparat statistic permite autoarei să demonstreze falsitatea unor teorii economice neoclasiche cum ar fi cea a capitalului uman, după care segregarea s-ar datora modului în care femeile tind să-și maximizeze câștigul total pe parcursul unei cariere și în special la începutul acesteia. Dar analiza datelor privind câștigul în diferite ocupații arată că pentru aceleași studii și aceeași experiență femeile câștigă pe parcursul carierei mai puțin decit bărbații din aceeași ocupație. În măsura în care segregarea femeilor în ocupații tradiționale poate fi explicată, consideră autoarea, trebuie să se apeleze la motivații non-pecuniare cum ar fi cele create de socializarea specifică a rolurilor de sex.

Numărul 3 al revistei „Social Forces” demonstrează că, dincolo de păstrarea unor trăsături tradiționale specifice, sociologia americană este supusă și înnoirilor, atit în ce privește orientarea teoretică cît și metodele de investigație utilizate.

Sorin Mitulescu

„Papers on Higher Education”, nr. 5, 1983, Paris, UNESCO

După studiile lui André Salifou și Michel Carton, dedicate învățămîntului superior în Africa și Europa (pe care le-am prezentat în nr. 2 al revistei „Viitorul social”), cel al lui S.C. Goel ne poartă într-o altă parte a globului — în Asia și zona Pacificului —, urmărind aceeași problemă.

Primele două studii ne permisesea citeva constatări semnificative. În vreme ce învățămîntul superior african se mai află, încă, în faza reformelor administrative și a legării lui de realitățile continentului, cel european a intrat de mult în etapa sa de perfecționare organică, caracterizată prin implicarea exclusiv a experților, a specialiștilor în problemele de conținut. Primul mai este încă preocupat de problema „nostrificării” vechiului transplant european, cel de-al doilea urmărește atent specificul etapelor parcurse pentru a se adapta activ nu la caracteristicile naționale (acest lucru s-a realizat deja), ci la fazele de dezvoltare în care se află diferitele țări de pe vechiul continent.

Învățămîntul superior din Asia și zona Pacificului se găsește, și el, într-o situație specială, însă mult mai complexă decit pe continentele amintite. S.C. Goel, specialist în problemele învățămîntului superior din New Delhi, a beneficiat de documentația necesară privind un mare număr de țări (Uniunea Sovietică, China, Nepal, Iran, Turcia, Japonia etc.) și a întocmit un studiu special, care acoperă integral nr. 5 al lui „Papers on Higher Education”, editat de UNESCO¹.

Sarcina preluată de S. C. Goel este mai dificilă decit a colegilor săi care s-au ocupat de Europa și Africa, deoarece Asia este un continent cu mult mai variat decit oricare altul din lumea de azi, iar sub raport cultural, cu un specific care i-a permis să reziste cu succes formelor de modernizare impuse de dezvoltarea industrială a țărilor occidentale, punind, astfel, probleme serioase evoluției culturilor lumii în viitor.

Diversitatea etnică și lingvistică a zonei este foarte mare; ca mărime, este continentul cel mai întins; unele țări — China și India — sînt mari și dens populate, altele — Australia și Mongolia —, deși întinse ca suprafață, au un număr mic de locuitori, iar o a treia categorie — Bangladesh și Japonia — au teritorii reduse ca întindere, dar au o populație numeroasă. O categorie aparte este formată din statele alcătuite din numeroase insule, cu populație dispersată și situate la mari distanțe unele de altele.

Asia și regiunea Pacificului înglobează o mare varietate a raselor umane: mongoli, caucazieni, australieni, negrozii și amestecuri ale acestora. Aceași varietate o constatăm și

¹ Higher Education in Asia and the Pacific: A Perspective Study.

sub raport economic și politic. Toate tipurile de economie, toate filozofiile politice și toate credințele sînt prezente în Asia, într-o formă sau alta.

Istoria țărilor asiatice este mai veche decît cea a Europei sau Americii, deși nu lipsesc nici statele tinere, iar contribuția lor la cultura mondială, în trecut ca și azi, rămîne foarte mare. Asia și-a adus o contribuție enormă la progresul cunoașterii în vechime, de asemenea, în perioada evului mediu; aici a fost inventat scrisul, algebra, trigonometria, astronomia etc., în Asia își au originea majoritatea religiilor și a limbilor.

Influența Europei a fost diferită, după zonele de dominație existente — engleză, americană, spaniolă, franceză, portugheză etc.; în sfîrșit, independența unora este foarte veche, în vreme ce a altor state este relativ recentă (Filipine — 1946, India și Pakistan — 1947, Sri Lanka — 1948, Indonezia — 1949, Kampuchea — 1954, Borneo — 1963).

Dificultățile în sfera educației ale continentului asiatic au fost rezumate încă de Gunnar Myrdal, în 1968, astfel: un mare număr din populația acestor state este analfabetă, o lipsă acută de profesori, accentul pe memorizare în învățare, prezent încă din perioada precolonială, caracterul dogmatic și autoritar al educației, nelucrarea atitudinii critice și a interesului în auto-educație, descurajarea atitudinii independente, conștiința studenților că aparțin sau vor aparține unei elite, punerea accentului mai mult pe obținerea unei diplome decît pe pregătire, ruperea teoriei de practică. S.C. Goel adaugă la acestea și pe cele legate de tradițiile sociale, de superstiții, obiceiuri și instituții depășite.

Progresele sînt, însă, și ele importante. Unele țări asiatice (Japonia, Singapore etc.) sînt, de pe acum, înalt dezvoltate industrial, altele fac progrese în aceeași direcție (Tailanda, Malaesia, Filipine, Indonezia), iar țări ca India și China au, încă din momentul de față, un apreciazabil potențial științific și tehnic. Se așteaptă ca în anul 2000, populația orașelor să se dubleze, ceea ce va accentua dezintegrarea sistemului familial, va conduce la unele tensiuni sociale și penurii specifice. Fac excepție țări ca Australia și Kampuchea, unde tendința de depopulare a orașelor este cît se poate de reală.

De la educație se așteaptă depășirea barierelor de statut social și creșterea aspirațiilor, chiar dacă posibilitățile reale de îndeplinire rămîn mici, iar „supraeducarea”, în raport cu nevoile concrete, cît se poate de probabilă.

Modelele de dezvoltare nu sînt, desigur, unice. Ele trebuie să corespundă intereselor fiecărui popor, „copierea acestora nefiind — așa cum am văzut și în cazul Africii — soluția firească și eficientă a dezvoltării. Avînd mai mulți tineri decît Europa (57,3% față de 39,8% cît are Europa), o mai substanțială parte din buget va merge spre alfabetizare și școlile elementare. Cu toate acestea, numărul celor cu pregătire superioară crește și va crește continuu (se fac eforturi ca acest lucru să nu dăuneze calității pregătirii), iar dorința de a-l urma rămîne mare în comparație cu posibilitățile.

Și în Asia apare necesitatea respingerii vechilor valori transplantate odată cu universitățile de model occidental, adică a educației vizînd individualismul, fluența verbală și achiziția de informații, dublate de neglijarea obiectivelor sociale și ale dezvoltării. Noile cerințe față de învățămîntul superior sînt rezumate de S. C. Goel astfel: promovarea valorilor umane de bază și însușirea capacității de a alege între alternative valorice, între sisteme de valori; conservarea și înțărirea tradițiilor culturale, contopirea lor cu elemente esențiale ale altor culturi și popoare; promovarea unui mod rațional de a înțelege lumea și o atitudine științifică față de ea; dezvoltarea personalității studenților și educarea dorinței de a participa la viața societății prin implicarea în sarcinile care stau în fața țării; promovarea științei și tehnologiei și rezolvarea — prin intermediul lor — a problemelor naționale; subordonarea întregului sistem educațional nevoilor comunității. În general, accentul pe necesitățile țării, subordonarea progresului tehnic acestor nevoi și trierea valorilor rămîn importante, formulate explicit, în multe țări ale Asiei (Indonezia, Bangladesh, Filipine etc.).

Problemele de viitor ale învățămîntului superior rămîn mari: adaptarea continuă la nevoile țărilor respective, la presiunea demografică în creștere, la nivelul scăzut pe cap de locuitor în aceste țări, la asaltul celor săraci, al celor veniți din mediul rural (care vor fi în multe cazuri, prima generație de știutori de carte), la penetrația mijloacelor audio-vizuale și electronice, în general, etc.

Unele dintre problemele semnalate sînt comune cu ale Africii, altele nu. Ceea ce deosebește Asia de Africa este relativă varietate a dezvoltării și a subdezvoltării. Asia prezintă nu numai faze diferite de subdezvoltare, ci și de suprad dezvoltare. Unele țări (Singapore, de pildă) sînt la un nivel de dezvoltare tehnică comparabil cu cel al Europei, iar Japonia se află în avangarda dezvoltării mondiale. Astfel de situații nu întîlnim în Africa, unde avem de-a face cu o subdezvoltare relativ uniformă. Mai există, însă, încă un factor — esențial — pentru destinul cultural al Asiei — forța tradiției. Se înțelege faptul că și Africa își are tradițiile ei, foarte puternice de altfel dar oricît ar fi ele de puternice, rămîn, în mare măsură, tribale și zonale. Asia le are și pe acestea, dar are, în plus, marile tradiții ale unor culturi vechi de milenii și care au dovedit nu numai forță de opoziție la influențele externe, ci și capacitatea de a subordona tehnologia modernă unor modele de viață diferite de cele occidentale. Știm de pe acum că aceste culturi își

vor continua linia lor proprie de evoluție nu ignorând progresul, ci preluându-l în structuri sociale și mentale diferite de cele ale Europei. Acest fenomen are implicații mari asupra evoluției umanității, în ansamblu : ca sursă de producere a unor culturi valoroase ale viitorului, dar și ca soluție prezentă pentru multe din țările subdezvoltate, confruntate cu falsa dilemă : tradiție sau modernism. Cel puțin unele țări din Asia au indicat, deja, soluția : modernizare puternică în cadrul valorilor tradiționale, pe fundalul acestora, preluarea tehnicii moderne, a realizărilor științei, în general permeabilitate totală la ceea ce este nou, dar trierea severă a valorilor care le însoțesc și care nu pot fi acceptate decât în măsura în care sînt absolut necesare. Separarea creatoare a modernizării tehnice de cea a valorilor este, poate, lecția cea mai importantă a evoluției istorice a Asiei și asupra acestui fapt ne atrage atenția, în felul său, studiul lui S. C. Goel.

Carmen Furlună

**„The Annals” of the American Academy of Political and Social Science,
vol. 475, 1984**

Sub acest titlu, revista Academiei Americane de Științe Sociale și Politice. „The Annals” consacră un număr special vol. 475, septembrie 1984, analizei unui fenomen neașteptat în evoluția societății capitaliste moderne : dezindustrializarea. După cum se știe, dezvoltarea acestei societăți a fost legată, timp de mai multe sute de ani, de procesul industrializării, al creării marii industrii mașiniste capabilă să sporească rapid productivitatea socială a muncii, volumul avuției naționale și să schimbe totodată întreaga organizare socială prin raționalizarea muncii și a producției, a vieții sociale, și prin angajarea treptată în serviciul industrial a celei mai mari părți a populației active. După sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, mai întîi în economia nord-americană și apoi în cea vest-europeană, au început să apară semnele unui declin al industriei, la început nu în volumul total al producției ci în cel al forței de muncă ocupate în acest sector de activitate. Treptat, inclusiv ponderea producției industriale în produsul național al acestor țări a început să diminueze, iar analiștii occidentali au explicat fenomenul printr-o ideologie anume, al cărei simbol îl constituie teoria societății post-industriale.

În conformitate cu această teorie, economia modernă va deveni din ce în ce mai puțin dependentă de industrie și din ce în ce mai mult va fi bazată pe producția de bunuri și servicii cu caracter neindustrial. În prelungirea teoriei societății post-industriale unii viitorologi ca D. Bell, H. Kahn, A. Toffler și alții, s-au străduit să „modeleze” un viitor în care rezolvarea marilor probleme ale omenirii nu va mai depinde atît de dezvoltarea industrială cit de o activitate de „coordonare” a economiei de servicii, bazată mai mult pe „munca la domiciliu” și eliberată de imaginea obsedantă a coșurilor de fabrică sau a gigantilor industriali. S-a mers pînă la a se „recomanda” țărilor subdezvoltate sau în curs de dezvoltare să renunțe la proiectele lor de industrializare și să-și folosească resursele în direcții de dezvoltare neindustrială, cum ar fi echipele de educaționale și culturale, comerțul și serviciile publice.

Cei aproape 20 specialiști în economie, sociologie, planificare, psihologie și politologie, ale căror studii au fost reunite în numărul revistei „The Annals”, nu împărtășesc de loc punctele de vedere corespunzătoare ideologiei și teoriei societății post-industriale. Dimpotrivă, ei atrag atenția asupra caracterului social și politic *global* pe care-l are închiderea unui important număr de întreprinderi industriale capitaliste. Din această perspectivă, editorul volumului, G.F. Summers, definește dezindustrializarea nu doar ca o „diminuare a puterii tradiționale a producției manufacturate” ci ca o „restructurare continuă a economiei, diviziunii teritoriale a muncii și structurilor sociale locale în beneficiul proprietarilor de capital și pe cheltuiala muncitorilor și a comunităților acestora” (p. 9).

O asemenea definire a dezindustrializării permite studiilor publicate de revista „The Annals” să treacă dincolo de descrierea economică a situației industriei occidentale, spre o evaluare sociologică a politicii capitaliste de restructurare a acestui sector important al societății. Se respinge mai întîi explicația pe care o furnizează dezindustrializării teoria societății post-industriale, B. Bluestone, dovedind că dezindustrializarea nu este un „mit”, așa cum pretend unii economiști conservatori, ci este un proces social prin care autovalorificarea capitalului se realizează pe seama intensificării exploatării muncitorilor, cei care suportă într-adevăr costurile sociale impuse de mobilitatea capitalului în direcția asigurării profitului maxim sau a ceea ce cunoșcutul economist J. Schumpeter numea „creativitatea distructivă” a capitalului. Mai mult decît atît, într-un studiu care valorifică o bogată experiență de cercetare social-economică și interdisciplinară, E.J. Blakely și Ph. Shapira demonstrează că dezindustrializarea nu este consecința „schimbării tehnologice” ci doar a subordonării nevoilor reale ale oamenilor muncii obstației capitaliștilor în urmărirea realizării unor profituri pe termen scurt.

Dezindustrializarea, concepută ca un fenomen economico-social major, la scara întregii societăți capitaliste, are ca primă consecință creșterea șomajului și, spre deosebire de șomajul

corespunzător crizelor ciclice, asocierea acestei creșteri cu sărăcia. Șomajul asociat sărăciei în care se află în jur de o pătrime a populației din țările capitaliste avansate, generează fenomene sociale și politice noi, cărora le sint consacrate studiile interesante asupra efectelor șomajului, asupra relațiilor interumane, modelelor de consum, structurilor sociale, comunitare și de clasă. Totodată, analiza „corectă” realistă a acestor efecte, explică manifestările de incertitudine, ambiguitate și nehotărâre în activitatea politică a clasei muncitoare din țările capitaliste.

Deși tonul lucrării nu este optimist, multe studii sint consacrate prezentării și evaluării unor modele adecvate acțiunii pentru prevenirea sau diminuarea efectelor sociale ale dezindustrializării. Asemenea modele sint cele care sugerează cooperarea sindicate—patronat în luarea deciziei de sistare a producției și închidere a întreprinderilor industriale, care pledează pentru un control guvernamental sistematic al deciziilor companiilor industriale și pentru programe sociale de recalificare și reincadrare a muncitorilor industriali rămași fără lucru. Dar așa cum recunoște chiar și unii dintre susținătorii acestor modele într-o societate în care posesia capitalului este arbitru social principal, orice model de „cooperare” și „asistență socială” este de la început limitat și se află sub incertitudinea eșecului. Dezbaterea unor asemenea modele este însă o modalitate importantă de a menține trează atenția asupra unor aspecte ale lumii capitaliste pe care ideologiile acesteia reușesc uneori să le ascundă opiniei publice.

Ion Ungureanu

„*Arhivele Olteniei*” nr. 1/1981, nr. 2/1983, nr. 3/1984, București,
Edit. Academiei

Începînd cu anul 1981, și-au reluat apariția „*Arhivele Olteniei*”, valoroasă publicație a spiritualității creatoare din vechea cetate a banilor. Noua serie a cunoscutului și apreciatului reviste interbelice reprezintă, în concepția redacției, „un liant peste timp cu prestigiosul for al științei și culturii, care au fost «*Arhivele Olteniei*», între 1922—1943, un gest de prețuire față de înaintași, o reluare a tradiției și o nouă etapă în evoluția sa”.

Apărînd sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice a R. S. România, redactată de Centrul de științe sociale din Craiova, „*Arhivele Olteniei*” de astăzi răspund orientărilor cuprinse în documentele Partidului Comunist Român referitoare la dezvoltarea științei și culturii în patria noastră.

Analizînd cele trei numere apărute pînă în momentul de față, în 1981, 1983, 1984, de o înaltă grafică impecabilă, avînd ca redactor responsabil pe conf. univ. dr. Ion Pătroiș și un Comitet de redacție, cuprinzînd personalități ale vieții științifice și culturale din instituții craiovene dar și din București, putem afirma, cu deplină temei, că „*Arhivele Olteniei*” reprezintă „un mesager al acestei părți de țară” fără a fi o revistă exclusiv provincială. Se concretizează astfel hotărîrea programatică a „*Gîndurilor de început*” ale editorilor, prilejuate de apariția primului număr.

Cît privește profilul actual al revistei, se păstrează în cea mai mare parte vechea structură: istorie, filologie, etnografie, folclor, recenzii și prezentări de cărți.

Pornind de la configurarea actuală a domeniilor cercetării științifice și reprezentarea lor în cadrul Centrului de științe sociale Craiova, revista și-a propus să cuprindă și materiale cu caracter filozofic, economic, sociologic.

Legătura indisolubilă trecut-prezent pentru conturarea adevăratelor semnificații și a rosturilor fundamentale ale societății românești este subliniată în structura volumelor apărute atît prin studii de istorie și arheologie care evidențiază elemente esențiale ale evoluției istorice a poporului român, continuitatea și unitatea sa, precum și prin omagierea unor momente aniversative ale neamului: 90 de ani de la crearea Partidului Politic al Clasei muncitoare din România (nr. 2/1983), 40 de ani de la începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 (nr. 3/1984), 200 de ani de la Revoluția de sub conducerea lui Horea (nr. 3/1984).

Conform dezideratelor exprimate cu prilejul reapariției, „*Arhivele Olteniei*” au acordat o deosebită importanță îmbogățirii tezaurului documentar arhivistice, tipărind mărturiile documentare inedite.

Studiile de filologie publicate reliefează diversitatea preocupărilor de cercetare: probleme de lexic, etimologii, toponimie, alături de o critică pertinentă a unor aspecte privind proza și poezia contemporană.

Articolele cu conținut etnografic și folcloric, evidențiază valori reprezentative ale creației materiale și spirituale din satul românesc.

În cele trei numere care au apărut pînă în prezent, lucrările cu conținut filozofic se referă, îndeosebi la activitatea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, subliniind contribuția teoretică a secretarului general al Partidului Comunist Român la îmbogățirea teoriei materialist-

dialectic (Elisabeta Trăistaru, *Originalitatea gândirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu*, secretarul general al Partidului Comunist Român, nr. 1/1981; Tiberiu Nicola, *Dezvoltarea creației a materialismului dialectic și istoric în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu*, nr. 1/1981; Romus Dima, *Momente din activitatea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu*, nr. 2/1983).

Articolele cu caracter economic sînt contribuții la o problemă deosebit de importantă pentru dezvoltarea țării noastre — analiza asupra resurselor materiale, resurselor de muncă și a eficienței economice în agricultură.

Tematica studiilor de sociologie reflectă preocupările specialiștilor din această parte a țării. În special, a celor de la Centrul de științe sociale Craiova. Analiza sumarelor evidențiază, în general, două direcții principale de investigație: valorificarea tradițiilor cercetării sociologice românești și contribuții la dezvoltarea și perfecționarea metodologiei și tehnicilor de cercetare sociologică.

În primul caz, materialele publicate se referă la cercetarea sociologică interbelică, surprinzînd modalități de studiere a realităților sociale autohtone, punînd în lumină, totodată, remarcabil al unor oameni de știință — români la îmbogățirea patrimoniului sociologiei universale. În această orientare se includ studiile: *Conceptia lui C. Rădulescu-Motru privind raportul dintre cultură și civilizație* (nr. 1/1981), și *Istorie și ecologie socială în sociologia românească interbelică* (nr. 3/1984) — autor D. Otovescu; *Semnificația umanistă a activității lui Dimitrie Drăghicescu* în nr. 3/1984 — autor R. Țugui; *Nicolae Petrescu și principiile sociologiei comparate* (nr. 3/1984) — autor Il Roman.

Cît privește cealaltă direcție enunțată — contribuții la dezvoltarea și perfecționarea metodologiei și tehnicilor de investigare sociologică — în cercetarea științifică promovată de „Arhivele Olteniei” subliniem încercarea de circumscriere și „operaționalizare” a unor concepte cu conținut sociologic (Ileana Roman, *Conceptul de clasă socială în societatea socialistă* și Rodica Țugui, *Integrarea forței de muncă în activitatea productivă — cercetare concretă efectuată în municipiul Craiova*, în nr. 1/1981), de validare a unor tehnici de măsurare a atitudinilor (Livia Dorda, *Variabile socio-cognitive ale atitudinii față de delinquența juvenilă*, nr. 3/1984).

Desigur, cele două orientări amintite aici nu reflectă totalitatea preocupărilor sociologilor din această zonă pentru cercetarea fenomenului social, nici măcar pe cele cuprinse în structura publicației, în care apar și alte direcții de investigare, din perspectivă sociologică (*Dinamica criteriilor morale și structurarea relațiilor interpersonale din colectiul școlar*, nr. 2/1983 — autor Livia Dorda), sau din punctul de vedere al unor discipline cu finalitate sociologică (Constantin Chițu, Alexandru Schiopu: *Schimbări de peisaj geografic în lunca Dunării din nordul județului Dolj sub influența activității omenești*, nr. 1/1981; Nicolae Novac, *Nivelul cunoașterii politice și participarea la conducere*, nr. 1/1981; Tiberiu Nicola: *Ecologie și societate*, nr. 2/1982).

Imagine concludentă a celor mai importante rezultate ale cercetării științifice cu conținut istoric, filologic, filozofic, sociologic, etnografic etc. din zonă, revista „Arhivele Olteniei” se constituie într-o autentică garanție a prezentării în paginile sale, și pe viitor, a celor mai semnificative investigații.

Desigur, în atmosfera generată de documentele dezbătute la cel de-al XIII-lea Congres al P.C.R., cercetarea științifică va cunoaște un nou impuls în direcția soluționării unor probleme de importanță hotărîtoare pentru dezvoltarea economico-socială a țării.

Publicația craioveană va trebui să oglindească eforturile cercetării științifice din această parte a țării pentru rezolvarea problemelor majore cu care se confruntă națiunea noastră. În privința cercetării sociologice se impune o ilustrare în structura publicației atât a investigațiilor cu caracter aplicativ, menite să aducă soluții concrete practicii social-politice, constituind însă și contribuții deosebite la dezvoltarea metodologiei sociologice, cît și o mai mare valorificare a teoriei sociologice, o mai bună cunoaștere a unor personalități științifice din Oltenia care au avut un rol important în dezvoltarea patrimoniului sociologic.

Rodica Alanașescu